Huvudansökan, kandidatprogrammet i historia (undervisning på svenska)

Urvalsprov 19.5.2017

Texta dina person- och kontaktuppgifter.
Skriv ditt namn med latinska bokstäver (abcd...), inte t.ex. med kyrilliska bokstäver (абгд...).
Om du inte har en finsk personbeteckning, skriv i stället ditt födelsedatum.

Efternamn	
Samtliga förnamn	
Personbeteckning	
E-postadress	
Telefonnummer	

Kontrollera med hjälp av sidnumren att du har fått alla sidor.
Skriv ditt namn och din personbeteckning på varje sida, även om du svarar inte på uppgiften på sidan
Skriv din namnteckning i nedanstående låda som tecken på att du har kontrollerat de detaljer som nämns ovan.

Namnteckning	

Om du vill att dina svar på uppgifterna bedöms, lämna nedanstående låda tom.
Om du vill att dina svar på uppgifterna inte bedöms, skriv följande text i nedanstående låda: "*Jag vill att mina svar inte bedöms*". I det här fallet får du noll poäng för dina svar.

Avstående från bedömning	

Namn: _____

Personbeteckning: _____

Den här sidan är avsedd för universitetets anteckningar. Gör inga egna anteckningar på den här sidan.

HISRU 1234

Namn: _____

Personbeteckning: _____

Utdrag för uppgifterna i del 1

A. Läraren Sara Wacklins beskrivning av kejsar Alexander I:s resa i Finland 1819 i verket *Hundrade minnen från Österbotten* (1844–45), här citerad genom en utgåva från 1974:

Kejsaren lämnade överallt, där hans resa förde honom, otaliga bevis av sin godhet och människokärlek, och hans bild inpräglades outplånligt i tillgivna undersåtars hjärtan genom den mildhet, varmed han talade till folket, den ömhet, varmed han framkallade mödrar och tog deras späda barn i sin famn, den innerlighet, varmed han deltog i fattiges och sjukes lidanden och anbefallde deras botande på sin egen bekostnad. Ingen, som varit vittne därtill, kan glömma, huru han även på landsbygden blandade sig med folkhopen och med det mildaste: "Jag är kejsaren", uppmanade folket att sluta sig omkring honom. Allt var liv. Den omgivande folkmängdens förtjusning kan ej beskrivas. Allas hjärtan lågade av trohet för den ädle Alexander, som vann allas hjärtan överallt, med sann kärlek och evig tacksamhet av hela den finska nationen.

B. Utdrag ur Zacharias Topelius *Boken om Vårt Land* (1875):

I förra krigstider var man icke glad att se Ryssarne här i landet, ty de kommo då som fiender; men numera komma de som vänner, grannar och bundsförvandter. Och fastän de i mycket äro olika detta lands folk och tala sig emellan sitt ryska språk, som icke är lätt att lära, förlikas de godt med landets infödde. Ty Ryssarne äro flitige, gladlynte, godmodige och barnkäre; de hafva ett lifligare lynne, än Finnarne, älska musik och sjunga gerna. Bland dem finnas många, som genom sparsamhet blifvit rike, och många, som äro välgörande mot de fattige. Stundom ser man den ryske soldaten dela sin stora limpa med de fattiga, hålla bondens barn på sitt knä och sjunga för dem sina främmande visor.

C. Utdrag ur riksdagsmannen och socialdemokraten Yrjö Mäkeläs tal i riksdagen den 5 april 1910:

Även om vi känner bitterhet mot den ryska regeringen och de ryska makthavarna, hur mycket denna bitterhet än tilltar, får vi aldrig glömma det faktum att Rysslands folk, trots de ok som det har fått bära, har gett mänskligheten bildningsvärden som är så stora att de alltid kommer att nämnas då man talar om den mänskliga kulturens stora framsteg... I det där stora imperiet bor ett frihetstörstande folk som trots sina bojor återkommande har burit sina offer till frihetsgudinnans altare. Vi kommer aldrig att glömma att detta samma folk t.o.m. med sitt blod har köpt oss finländare några stunder av vila, och har tvingat den ryska regeringen att bevilja oss en del rättigheter... Vi vet och är livligt övertygade om att detta samma folk, som inte bär någon skuld till den ryska regeringens rövarplaner, då det själv har frigjort sig från sina förtryckare, kommer att ge oss tillbaka allt det som Rysslands regering nu möjligen tar ifrån oss.

Namn: _____

Personbeteckning: _____

D. Utdrag ur riksdagsmannen och professorn Väinö Voionmaas bok *Suomen uusi asema. Maantieteellisiä ja historiallisia peruspiirteitä* [Finlands nya ställning. Geografiska och historiska grunddrag] från år 1919:

Förhållandet mellan Finland och Ryssland har framför allt varit ett obalanserat förhållande, ett förhållande mellan den lilla och den stora, den fattiga och den rika, den glest befolkade och den folkrika... Ett annat grunddrag i relationerna mellan Finland och Ryssland har varit fiendskap, geografisk och historisk motstridighet, ländernas, rasernas, religionernas, bildningens, sättens, statsförvaltningens – en övergripande och häftig olikhet. I hela Europa, i hela världen, kan man knappast finna två grannländer som skiljs åt av en djupare klyfta än den som skiljer Finland från Ryssland. Om man någonstans kan tala om arvfiendskap så är det här.

E. Reino Vähäkallio – en av grundarna av Akademiska Karelen-Sällskapet (Akateeminen Karjala-Seura, AKS) – i samlingsverket *Ryssästä saa puhua vain hammasta purren* [Tala om ryssen enbart "med sammanbitna tänder"] från år 1922:

Det ryska folket är i sig en barriär för mänsklighetens utveckling. Eftersom det ryska folket är så stort till antalet och förökar sig med sådan fart, är det ett oförutsägbart hot mot den västerländska civilisationen. Om 300 år kommer det att vara större till antalet än alla Europas folk sammantagna. Det ryska folket sprider sig som en flod av slam och hotar att begrava under sig allt flera folk, så som flera finskättade stammar under historiens lopp har drabbats, och Finland höll på att gå under. Varför är det ryska folket så uselt och förhatligt? Vari ligger grunden till allt detta? Orsaken ligger i folkets natur. Ryssarna saknar en grundegenhet som varje civiliserat folk har – ansvarskännande. Utan det är människan inte en människa, utan ett djur. Därför har ryssen aldrig kunnat bygga en stat eller föra en civiliserad och human kultur framåt.

F. Utdrag ur statsminister Juho Kusti Paasikivis tal den 15 mars 1945:

Vi behöver förbättra våra relationer och förändra våra attityder till Sovjetunionen. Vi har uppnått frihet och självständighet med vår stora grannes samtycke, och vi måste agera så att de vänskapliga och förtroendefulla relationerna mellan det fria Finland och Sovjetunionen hela tiden förstärks. Vår utrikespolitik får aldrig i framtiden gå emot Sovjetunionen, och vi måste övertyga vår östra granne om att vi står fast bakom denna ståndpunkt. Vi måste glömma ordet "arvfiende". Det här tror jag att hela Finlands folk börjar vara enigt om... Vi måste få den stora grannen i öster övertygad om att hela Finlands folk uppriktigt strävar efter bestående, vänskapliga relationer samt förtroendefullt och fredligt samarbete mellan våra länder.

Namn: _____

Personbeteckning: _____

Del 1

På sidorna 3 och 4 finns sex textutdrag som uttrycker finländska uppfattningar om det ryska och ryssar (A–F).

Uppgift 1.1

Jämför de perspektiv på ryssar och det ryska som citaten uttrycker. Vad kan du se för likheter och olikheter i beskrivningarna? På sidorna 5 och 6 finns utrymme för ditt svar.

Namn: _____

Personbeteckning: _____

Namn: _____

Personbeteckning: _____

Uppgift 1.2

Hur beskriver texterna förhållandet mellan finländare och ryssar? På sidorna 7 och 8 finns utrymme för ditt svar.

Namn: _____

Personbeteckning: _____

Uppgift 1.3

Diskutera vilka faktorer och omständigheter som ligger bakom de synsätt som citaten uttrycker. På sidorna 9 och 10 finns utrymme för ditt svar.

Namn: _____

Personbeteckning: _____

Namn: _____

Personbeteckning: _____

Uppgift 1.4

Diskutera och värdera citaten utgående från vilket värde de har som källor. På sidorna 11 och 12 finns utrymme för ditt svar.

Namn: _____

Personbeteckning: _____

Del 2

Uppgift 2

Jämför den stora franska revolutionen och ryska revolutionen. Diskutera vilka omständigheter som ledde fram till revolutionerna, beskriv centrala drag i revolutionernas förlopp och vad revolutionerna resulterade i. På sidorna 13–16 finns utrymme för ditt svar.

Namn: _____

Personbeteckning: _____

Namn: _____

Personbeteckning: _____

Namn: _____

Personbeteckning: _____

Del 3

Uppgift 3.1

Enligt forskningen dog 270 000 människor i Finland under åren 1866–1868, vilket var omkring tio procent av befolkningen. Vad berodde denna katastrof på och vad fick den för konsekvenser i samhället? På sidorna 17 och 18 finns utrymme för ditt svar.

Namn: _____

Personbeteckning: _____

Uppgift 3.2

År 1906 fick kvinnorna i Finland rätt att rösta och ställa upp i lantdagsval. Varför skedde detta och vad kom det att ha för inverkan på det finländska samhället under 1900-talets början? På sidorna 19 och 20 finns utrymme för ditt svar.

Namn: _____

Personbeteckning: _____

URVALSPROV FÖR KANDIDATPROGRAMMET I HISTORIA 19.5.2017

1. ALLMÄNT

I urvalsprovet i historia ska du visa att du behärskar kunskapsstoffet och den centrala faktakunskapen, men uppgiften mäter också din förmåga att se och beskriva relevanta helheter och strukturera ett logiskt uppbyggt svar. Särskilt i den textbaserade uppgiften ska du visa att du kan tillämpa dina kunskaper, kan analysera och förstå texterna på ett nyanserat sätt. I tilläggsinformationen till urvalsprovet har detta uttryckts så här: ”Provet mäter både dina grundkunskaper i historia och din förmåga att greppa helheter. Dina poäng i essäuppgifterna avgörs därmed inte bara av hur bra du kan återge namn, årtal och andra liknande enskilda fakta, utan också av hur du kan beskriva större sammanhang. Tillämpningsuppgiften mäter dina grundkunskaper i historia, men också din förmåga att analysera historiska källor.”

Således handlar urvalsprovet både om att du som sökande ska *visa kunskap* och förmågan att *tillämpa denna kunskap* och göra *nyanserade tolkningar* utgående från den kunskap du har. Användning av korrekta ord och begrepp och ett tydligt uttryckssätt förutsätts också av ett gott svar. Här nedan har vi beskrivit olika drag som präglar ett gott svar till de olika frågorna i årets urvalsprov. Det fanns inte bara ett rätt sätt att bygga upp ditt svar, men här nedan lyfter vi fram centrala fakta och perspektiv som ingår i de goda provsvaren.

2. DEL I

Uppgift 1.1.

I den här uppgiften frågade vi efter vilka *perspektiv* på ryssar och det ryska som fanns i de sex textutdragen och vilka *likheter* och *olikheter* som du kunde se i texterna. Vi ville att du skulle kunna karaktärisera de olika texterna och *jämföra* texterna dem samt gruppera dem efter likheter och olikheter. För fulla poäng räckte det inte att referera innehållet korrekt, utan vi förväntade oss också någon form av (välmotiverad och intressant) jämförelse mellan texterna. Här frågade vi inte heller efter kontextualisering, dvs. varför man skrivit på olika sätt i olika tider och sammanhang.

Här nedan granskas de sex texterna först separat varefter jämförelse görs.

Text A (Sara Wacklin) handlar om kejsar Alexander I:s besök i Finland 1819. Skribenten ger en mycket positiv bild av kejsaren som beskrivs på ett idealiserande sätt. Texten handlar om kejsaren, inte om det ryska folket.

Text B (Zacharias Topelius) skildrar ryssar och ryssarnas närvaro i Finland på ett positivt sätt. Ryssarna ges positiva epitet, de beskrivs bl.a. som flitiga, barnkära, gladlynta och givmilda. Beskrivningen innehåller en förändring och jämförelse mellan hur man i Finland såg på ryssar förr (som fiender) och hur det är i Topelius egen tid (ryssarna är vänner). Det ”förr” som Topelius hänvisar till är den svenska tiden, särskilt 1700-talets krigstider och Finska krigets stämningar.

Text C (Yrjö Mäkelin) kritiserar Rysslands härskare, men förhåller sig positivt till det ryska folket som beskrivs som frihetstörstande. Mäkelin nämner ryssarna som ett bildningsfolk och talar om folkets stora uppoffringar i kampen för frihet. De uppoffringar som nämns handlar om kampen för

frihet från enväldets förtryck. Texten har en tudelad syn på det ryska, folket och regenten/makthavarna skiljs åt.

Text D (Väinö Voionmaa) ser i första hand Ryssland som ett stort och mäktigt land som hotar Finland som i allt beskrivs som Rysslands motsats. Det ryska beskrivs enbart i sitt motsatsförhållande till det finska.

Text E (Reino Vähäkallio) beskriver det ryska folket som uselt och förhatligt, och som ett hot inte bara mot Finland utan mot Europa. Han beskriver ryssar som djuriska, barbariska, utan förmåga att bygga upp civilisation. Också han bygger upp en stark dikotomi mellan ryssar och ett vi: Finland, Europa, den civiliserade världen.

Text F (J.K. Paasikivi) handlar om Sovjetunionen, inte om det ryska folket. Han talar om betydelsen av att upprätta vänskapliga förbindelser med Sovjetunionen, och således indirekt med ryssarna. Paasikivi tar också ställning till tidigare uppfattningar om ryssar och Ryssland/Sovjetunionen då han säger att man i Finland måste sluta tala om Sovjetunionen som en arvfiende.

I alla citat ingår en grundtanke om att ryssar och det ryska är något annat och annorlunda än Finland och det finska/finländska. De talar också alla om att Ryssland och det ryska starkt påverkar Finland och landets befolkning. Texterna fokuserar dock på olika nivåer. A handlar om kejsaren, B och E om både folket och härskaren, D och F enbart om staten Ryssland/Sovjetunionen. Förhållandet till Ryssland och det ryska varierar också stort. Beroende på det politiska läget och skribentens utgångspunkter är uppfattningarna om det ryska dels entydigt positiva (A och B), dels entydigt negativa (D och E) och så finns det ambivalenta förhållningssätt (C och F). I de olika texterna framförs delvis fullständigt med varandra motstridiga åsikter. Text C betonar ryssar som ett bildningsfolk, medan text E beskriver ryssar som inkapabla att bygga upp en civilisation. Text A hyllar härskaren, text C beskriver uttryckligen härskaren och överheten som förtryckande.

Uppgift 1.2.

I den här uppgiften bad vi dig berätta hur de olika skribenterna har *beskrivit förhållandet* mellan finländare och ryssar.

Alla texter beskriver en relation mellan två olika folk eller länder, men på väldigt olika sätt.

Text A beskriver relationen som problemfri. Finnarna/finländarna tar med glädje emot sin nya härskare som visar dem kärlek och omsorg.

Text B beskriver den i skribentens samtid rådande relationen mellan finnarna/finländarna och ryssarna som god och harmonisk. Ryssarna beskrivs positivt och med många positiva epitet. I denna beskrivning har ryssarna självklar hemortsrätt i Finland och de beskrivs som en resurs för landet.

Text C beskriver finländarnas stora besvikelse med den ryska överheten, och ryska makthavarnas förtryck, men betonar att det ryska folket har gett mänskligheten bildningsvärden. Skribenten beskriver ryssarna som ett frihetstörstande folk vars kamp mot den ryska överheten också har gynnat Finland. I den här beskrivningen finns det band mellan det ryska folkets frihetskamp respektive Finlands folk och arbetare och deras kamp mot den förtryckande överheten omkring sekelskiftet 1900.

Text D handlar om olikheten mellan Finland och Ryssland och beskriver relationen som ojämlik och präglad av total motsättning i allt. Ryssland beskrivs som arvfienden.

Text E är den mest negativa av alla citerade texter. I det här citatet beskrivs Ryssland enbart som ett hot, inte bara mot Finland, utan mot all civilisation. Ryssar beskrivs som djuriska och förhatliga. Texten lyfter fram att Ryssland i historien har lagt flera finskättade stammar under sig och också hotat Finland, underförstått under de föregående s.k. förtrycksperioderna och inbördeskriget/frihetskriget 1918.

Text F handlar om att finländarna måste förändra sin attityd till Sovjetunionen och bygga upp förhållandet mellan länderna på ny grund. Texten strävar efter att lägga grund för en förändrad relation mellan finländare och ryssar, Finland och Sovjetunionen. Det är attityder som finns i texterna D och E som ska förändras. Texten fokuserar på betydelsen av fredligt samarbete och förtroende. Mer än en beskrivning av en existerande relation är det en handlingsplan och förändringsplan.

Relationen mellan länderna och folken, och hur man har uppfattat och beskrivit dem, har varierat kraftigt under olika skeden på grund av den politiska historiens växlingar.

Uppgift 1.3.

I den här uppgiften skulle du reflektera över vilka faktorer som har påverkar de sex skribenternas synsätt och texter. Här var uppgiften att *kontextualisera*, dvs. förklara hur de sammanhang där texterna uppkommit har påverkat synsätten. Varje text kan ha flera intressanta kontexter. Här ges några centrala sammanhang som kunde utläsas ur texterna, och som kan förklara varför de olika skribenterna har skrivit så olika.

Text A och dess positiva syn på kejsaren kan förstås i relation till de första decennierna under den s.k. autonomins tid. Finland hade blivit ett storfurstendöme inom det ryska imperiet, och kejsaren hade själv närvarit vid den lantdag som arrangerades i Borgå 1809. Han hade där avgett en regentförsäkran och de fyra stånden hade avgett en tro- och huldhetsed. Storfurstendömet kunde 1809 behålla den rådande svenska lagstiftningen och den lutherska religionen; livegenskap infördes inte i landet. Inställningen till den ryska kejsaren och överheten var positiv i detta skede.

Text B är skriven efter Alexander II:s lantdagsreform. Lantdagen började samlas regelbundet från och med 1863 och flera reformen gällande ekonomi och samhälle genomfördes i storfurstendömet. Inställningen till Ryssland och ryssar var i första hand positiv i Finland. Topelius skriver ur ett nationellt, finsk perspektiv. Ett Finland med sina egna gränser, sin natur och historia, hade redan skapats som idé, man kan således se 1800-talets nationella uppvaknande i texten. ”Vårt land” i *Boken om vårt land* är Finland, men relationen till den ryska överheten präglades inte ännu av ryska krav på rikslagstiftning. Texten är skriven före sekelskiftets konstitutionella kamper mot det som sedermera beskrevs som förryskning och förtrycksperioder.

Text C har skrivits under den så kallade andra förryskningsperioden när den ryska överheten ställde krav på likriktning och begränsade storfurstendömets autonomi. I det här skedet hade motståndet mot dessa förryskningssträvanden vuxit sig stort och synen på Ryssland var i mycket högre grad än tidigare negativ i Finland. Texten skiljer på de ryska makthavarna och folket och reflekterar en för socialdemokrater vid denna tid typisk klassolidaritet som förenar uttryckligen folket i Finland och Ryssland. I texten hänvisas konkret till att det ryska folket som med sina uppoffringar ”köpt oss

finländare några stunders vila”, här hänvisas till den folkliga resningen i Ryssland 1905 som ledde till att Nikolaj II gjorde politiska eftergifter som i storfurstendömet Finland innebar lättnader i förryskningsåtgärderna 1905–1908 och riksdagsreform 1906. Klasskamp, inte bara eller i första hand självständighetskamp, är en viktig nyckel till förståelsen av denna text.

Text D är skriven kort efter att Finland har blivit självständigt. Texten betonar Finlands nya ställning och den stora, totala olikheten mellan Finland och Ryssland. Texten är skriven före Dorpatfreden 1920 som konsoliderade Finlands ställning. Behovet att beskriva Finland som något helt annorlunda och fristående från Ryssland var stort vid denna tid, den konstitutionella kampen mot förryskningsåtgärder var i färskt minne, liksom inbördeskriget/frihetskriget/upproret 1918. Sovjetunionens bolsjevikregim gav nya toner åt de under förryskningstiderna uppkomna och skapade negativa uppfattningarna om ryssar och Ryssland. I texten kan man också se antydningar av de rasläror som var allmänt vedertagna under denna tid.

Text E är den mest aggressiva texten, vilket förklaras av skribentens nära koppling till AKS, Akademiska Karelen-Sällskapet som grundades 1922 efter de misslyckade s.k. frändefolkskrigen. Sällskapet var starkt högernationalistiskt och i dess krets hyllades äktfinskhet och Storfinlandtanken samt en mycket negativ bild av Sovjetunionen, ryssar och kommunism, vilket framkommer i texten. Då texten talar om finskättade stammar som begravts under det ryska folket är den omedelbara bakgrunden frändefolkskrigen i Fjärrkarelen 1918–1922. Det finska samhället och den finska politiken var överlag vid denna tid avståndstagande till kommunism och Sovjetunionen. I texten finns också tydliga drag av raslära och socialdarwinism.

Text F härstammar från tiden efter vinter- och fortsättningskriget och är typisk för den s.k. realpolitik som introducerades då. Texten kan knytas till det som senare har benämnts Paasikivi-Kekkonen-linjen. Efter krigsförlusterna måste Finland söka nya utrikespolitiska linjedragningar och nya sätt att sköta förhållandet till Sovjetunionen. Talet har hållits före fredsfördraget slöts i Paris samma år då kontrollkommissionen fortfarande fanns i Helsingfors.

Uppgift 1.4

I den här uppgiften skulle du ta ställning till de citerade texternas värde som historiska källor. Ett gott svar förutsatte att du insåg att texternas källvärde inte är en konstant egenskap i texten eller hos skribenten, utan att det beror på vilka frågor man vill undersöka om texten är en pålitlig och användbar källa eller inte. Det centrala var inte här vilken text eller skribent som var mest objektiv eller pålitlig som sanningsvittne. En propagandatext kan ha ett högt källvärde om man undersöker propagandans idéstoff och argumentation. I en källkritisk diskussion ska du också ta ställning till sådant som källans närhet till den händelse eller företeelse som beskrivs, om källan återberättar ett förlopp eller har uppkommit i den historiska processen, hur textgenren påverkar innehållet, vad textens syfte är.

Om *text A* kan man konstatera att det handlar om en berättelse som har skrivits några decennier efter den händelse som beskrivs och att texten har starka skönlitterära drag. Det handlar om en berättande källa där avståndet till händelsen är stort – även om Wacklin delvis skriver om självupplevda händelser – och textgenrens genrekrav har format innehållet. Texten är idealiserande och skildringen av kejsaren har t.o.m. bibliska drag. Texten kan knappast användas för att ge en helt riktig bild av hur Alexander I togs emot eller agerade i Finland 1819, men kan stödja uppfattningen

att de negativa känslorna om Ryssland och den ryska kejsaren som präglade seklets slut, inte var starka då Sara Wacklins text skrevs och gavs ut.

Text B är ett utdrag ur *Boken om vårt land* som var en lärobok som användes i Finland i flera decennier, men det är också en mycket litterärt driven text. Zacharias Topelius var professor i historia, journalist och skönlitterär författare. *Boken om vårt land* är som genre en mellanform mellan fackbok och skönlitterärt verk. Som källa till Topelius idévärld är boken god, och eftersom den lästes av många generationer i skolan kan man utgå från att boken har haft stort inflytande t.ex. på synen på nationen i Finland under 1800-talets slut och 1900-talets början. (Det som var svårt att veta och inte förväntades i svaren var kunskapen att denna passage i *Boken om vårt land* inte ingår i de upplagor som gavs ut efter att Finland blivit självständigt).

Text C är ett tal hållet i riksdagen av en socialdemokratisk riksdagsman. Talet utgår från talarens politiska målsättningar och idévärld. Texten har skrivits i den politiska situationen 1910 för att påverka och delta i debatten då, det är inte en senare formulerad beskrivning av tankar och målsättningar vid denna tid. Ibland kallas sådana källor för kvarlevor, till skillnad från berättande källor som återger och berättar om händelser eller företeelser.

Text D är skriven i en vetenskaplig genre med anspråk på objektivitet i ett läge då landet har uppnått självständighet, men ingen kunde veta hur det skulle gå. Textens konstruktion av en stark motsättning mellan Ryssland och Finland är typisk för den här tiden strax efter självständigheten och inbördeskriget/frihetskriget som av det vita Finland uttryckligen uppfattades som ett krig där hotet om en återanslutning till Ryssland och det bolsjevikiska väldet hade motarbetats. Också vetenskaplig text påverkas på olika sätt av politiska och idémässiga omständigheter. Därför är de idéhistoriskt intressanta källor.

Text E är ett utdrag ur en politisk pamflett som för fram AKS ideologiska budskap. Texten är formulerad för att engagera, skaka och övertyga läsaren. Den är användbar för den som undersöker AKS ideologi och argumentation, men kan till exempel inte användas utan andra kompletterande källor om man på ett heltäckande sätt vill förstå samhällsklimatet och det politiska tänkandet i Finland under 1920-tal.

Text F är ett politiskt tal och statsministerns linjedragning i det läge då Finland har förlorat kriget och måste söka nya vägar och skapa en ny relation till särskilt Sovjetunionen. Talarens ställning som statsminister gör att denna text har högt värde som uttryck för den politiska ledningens sätt att orientera sig i läget just efter krigen. Det är en viktig text för förståelsen av den nya realpolitiken efter krigen. Texten är inte en i efterhand sammanställd skildring av hur man tänkte och tyckte, utan har uppkommit i den historiska situationen.

DEL II

I den här uppgiften skulle du jämföra franska och ryska revolutionerna, och diskutera vilka omständigheter som ledde till revolutionerna samt lyfta fram centrala drag och händelser i revolutionsförloppen och vad revolutionerna ledde till. Det här var en stor fråga och för att få fulla poäng behövde du inte enbart eller i första hand lägga fram så mycket detaljerad kunskap som möjligt, utan det gällde också att ge ett sammanhängande och analytiskt svar där du också kom ihåg att göra välmotiverade jämförelser. I det följande behandlas de tre komponenterna bakgrund, händelseförlopp och följder varefter de två revolutionerna jämförs.

Bakgrund och uppkomst

Ett gott svar börjar med att tidsbestämma revolutionerna på ett korrekt sätt: franska revolutionens utbrott placeras i året 1789, ryska revolutionen placeras i tid i året 1917 (också bakgrund i upproret 1905 kunde ges). En annan central komponent i ett gott svar var en förmåga att peka ut vilka befolkningsgrupper som var centrala bakomliggande aktörer. Här ville vi att du skulle kunna benämna det tredje ståndet i Frankrike, och för ryska revolutionens del skulle du peka på särskilt det agrara proletariatet och industriproletariatet. Franska revolutionen leddes i hög grad av ett borgerligt skikt och lägre ståndspersoner, medan ryska revolutionen – och särskilt oktoberrevolutionen – var arbetarnas revolution.

För franska revolutionens del utgör upplysningsfilosofi och -tänkande en idémässig bakgrund, liksom amerikanska frihetskriget och självständighetsförklaringen. Den omedelbara orsaken till revolutionen ligger i statens kassakris, som bl.a. berodde på krigsutgifter, som kronan försökte lösa med höjda skatter som riktades särskilt mot det tredje ståndet. Som ett resultat av detta skapades en nationalförsamling med representanter för det tredje ståndet. Traditionellt har man sagt att stormandet av Bastiljen den 14 juli 1789 är början till franska revolutionen. Ryska revolutionen uppkom i ett delvis liknande läge av ekonomisk kris under första världskriget som ledde till höga upprustningskostnader och till nöd, missnöje och politisk oro bland befolkningen. Revolten 1905 efter förlusten i rysk-japanska kriget 1904–05 har ibland beskrivits som ett förspel till revolutionerna 1917. Idémässigt finns en bakgrund i 1800-talets nya ideologier: nationalism, liberalism, socialism, kommunism och i en rysk revolutionär tradition som sträcker sig till 1800-talet, t.ex. nihilisterna.

Revolutionernas förlopp

De två revolutionsförloppen är olika långa. Franska revolutionen genomgick flera skeden och anses ha pågått till Napoleon Bonapartes makttillträde 1799. Ryska revolutionen var kortare och de revolutionära skedena begränsas till året 1917, men det finns två tydliga skeden. Redan på våren 1917 skedde februarirevolutionen (eller marsrevolutionen om man utgår från den gregorianska kalendern) under ledning av mensjevikerna som avsatte kejsaren och tillsatte en interrimregering under Alexander Kerenskij. I oktober lyckades bolsjevikerna under V.I. Lenin ta makten i den s.k. oktoberrevolutionen (i november enligt gregoriansk kalender). Både franska och ryska revolutionen ledde till avsättning och avrättning av monarkerna, terrorvälde och krig. Under franska revolutionens första år kämpade flera olika grupperingar om makten, bl.a. jakobinderna, sanskulotterna, thermodorianerna. Den revolutionära ledaren Robespierre hade en tid makten i sin hand och avrättade sina politiska motståndare tills han själv föll offer för giljotinen 1794. Denna s.k. terrorns tid tog slut med avrättningen av Robespierre. Bolsjevikerna under Lenin lyckades ta över makten utan alltför mycket blodspillan och skapade folkkommissariernas råd. Lenin socialiserade kejsarens egendom och stärkte sin egen makt genom att eliminera oppositionella krafter inom sitt eget parti. Nikolaj II och hans familj avrättades 1918.

Franska revolutionen följdes av revolutionskrigen och sedermera Napoleonkrigen på flera håll i Europa. Oktoberrevolutionen i Ryssland ledde till att Ryssland drog sig ut första världskriget våren 1918, men resulterade i ett inbördeskrig där också utländska trupper stred som pågick till år 1922.

Följder

Varken franska eller ryska revolutionen uppnådde alla sina mål. Franska revolutionsåren tog slut med och ledde in i Napoleons maktövertagande och envälde. Efter Napoleons fall 1814 upprättades

i hög grad de gamla maktförhållandena i Europa genom Wienkongressen 1814–1815. Monarki återinfördes i Frankrike. I Ryssland lyckades bolsjevikerna behålla sin makt och monarkin har aldrig återupprättats i landet, men inte heller där lyckades revolutionärerna genomdriva allt enligt sina ursprungliga planer och i ingetdera fallet lyckades man upprätta ett för alla gott och rättvist system på jorden. Bolsjevikerna erkände bl.a. Finlands självständighet eftersom de räknade med att proletariatet i alla länder snart skulle göra revolution, men så gick det inte heller.

Båda revolutionerna har haft långtgående inflytande också utanför det egna landet på politiskt och ideologiskt tänkande. Franska revolutionens paroll ”frihet, jämlikhet och broderskap” har åberopats och setts som ett europeiskt ideal i flera skeden sedan revolutionen. Även om 1800-talet inte ens i Frankrike blev en demokratisk tid utan ståndsprivilegier kom revolutionen att lägga grund för nya politiska ideal och praktiker. Nationalism, liberalism och konservatism är idéer som uppkom i revolutionens kölvatten. Många politiska begrepp som används än i dag fick sina moderna betydelser under revolutionen. Ryska revolutionen befäste socialismen som den formulerats av Karl Marx och Friedrich Engels på mitten av 1800-talet som en den av det sovjetiska systemet, och vidareutvecklades sedermera av Lenin och hans efterträdare Josef Stalin. De närmaste åren efter revolutionen förväntade sig många att bolsjevikregimen skulle kullkastas, t.ex. genom inbördeskriget, men Sovjetunionen som grundades 1922 och det kommunistiska systemet överlevde till år 1991 och kom under 1900-talet att leda till en tydlig delning av världen i ett östblock och ett västblock.

Ytterligare jämförelser

Båda revolutionerna gjorde upp med autokratiska politiska system där härskarna hade enväldig makt. Franska revolutionen kom att göra upp med och på lång sikt förändra ståndssamhället med dess privilegier och hierarkier som byggde på börd. Ryska revolutionen skapade den första kommunistiska staten och hade ambitionen att göra upp med det kapitalistiska klassamhället. Båda revolutioner har blivit djupt symboliska och har påverkat världen både politiskt och idémässigt. Båda revolutioner kan man också säga att utmynnade i terror och ny diktatorisk makt.

Revolutionerna kan jämföras på många olika sätt, det finns inte en enda rätt jämförelse. Här var vi ute efter att se din förmåga att göra intressanta jämförelser och att använda jämförelse som en metod för att föra en fördjupad diskussion om revolutionerna. Som det framgår av det ovanstående finns det många likheter och olikheter som man kan ta fasta på. Andra företeelser som förenar revolutionerna är t.ex. en strävan att konfrontera och minska religionens, och särskilt kristendomens, roll i samhället. I ett gott svar kunde man också göra jämförelser mellan vilka kretsar och sociala grupper i samhället som stödde revolutionen och hur detta förändrades under revolutionsförloppen. En annan infallsvinkel kunde vara att betrakta revolutionerna utgående från de mänskliga rättigheternas perspektiv, och fokusera på diskrepansen mellan ideal och verklighet. I ditt svar kunde du också betrakta ett längre tidsperspektiv på revolutionernas följder, och t.ex. reflektera över franska revolutionens och revolutionsidealens betydelse för 1900-talets internationella utveckling eller ryska revolutionens betydelse för spridningen av ett socialistiskt system i världen (t.ex. Kina, Kuba) och den socialistiska ideologins roll i de efterkrigstida dekolonialiseringsprocesserna i tredje världen.

DEL III

Uppgift 3.1.

I den här uppgiften skulle du förklara vad det var för en katastrof som skedde i Finland 1866–1868, vad som orsakade den och vilka konsekvenser katastrofen fick i samhället. Det goda svaret inleder med att identifiera katastrofen som nödåren, en massiv hungersnöd. Nödåren 1866–68 var den sista stora fredstida befolkningskatastrofen i Finlands historia. Sedan skulle du ta upp olika förklaringar till den stora nöden och diskutera olika följder.

Nödåren 1866–68 har många orsaker. Omedelbart handlade det om bristen på mat som berodde på ovanligt hårda klimatomständigheter som förstörde skördarna. Skördarna var mycket dåliga under flera på varandra följande år. Detta ledde till hungersnöd och användning av olika former av nödlivsmedel som barkbröd. De här var inte näringsrika eller lämpliga för människor och ledde till att sänka hälsan hos befolkningen ytterligare. Hungern och de förstörda skördarna och avsaknaden av försörjningsmöjligheter i hembygden gjorde att folk lämnade sina hem och sökte utkomst och mat på annat håll genom att tigga. Dödligheten var hög och riktade sig främst mot samhällets fattigaste.

En förklaring finns i det rådande agrarsamhällets beroende av säd och också av importerad säd. Folkmängden hade vuxit kraftigt under 1800-talet och de använda odlingsmetoderna kunde inte ge tillräckligt stora skördar ens under vanliga år. Transportlederna var underutvecklade, järnvägen hade inte ännu byggts ut. Vattenvägarna var de bästa, men de stränga och långa vintrarna gjorde att skeppen inte kom framtill de finska hamnarna. Myndigheternas åtgärder var inte heller tillräckliga eller tillräckligt snabba.

Nödåren kom att leda till flera reformer inom ekonomi och näringsliv i Finland. Beroendet av säd hade varit mycket stort, senare övergick man i högre grad till kreaturshållning, vilket möjliggjorde en del export till Ryssland och andra länder. Fokus lades på reformer inom lantbruket, svedjebruket övergavs. Näringsfrihet infördes i Finland på 1870-talet. Dessutom satsade myndigheterna mera på infrastruktur för transport. De första isbrytarna kom i bruk under åren efter nödåren.

En effekt av nödåren var också den emigration, som intensifierades, särskilt till Sverige och Amerika som fortgick under hela 1800-talets slut och början av 1900-talet.

Uppgift 3.2.

I den här uppgiften frågades varför Finlands kvinnor fick rösträtt och rätt till inval i lantdagsval år 1906 och vilka följder detta hade för samhället. Också här handlade det om att både skriva om orsaker och konsekvenser.

Det var inte en självklarhet att kvinnor skulle få rösta eller vara valbara i val vid denna tid. I internationell jämförelse var det tidigt att införa allmän och lika rösträtt för män och kvinnor år 1906. I Nya Zeeland och några delstater i Förenta staterna hade kvinnor redan fått rösträtt, men i Europa fanns inte ett sådant system någonstans.

Delvis kan man börja svaret med att skriva om kvinnosaksrörelsen som fanns på flera håll också i Europa, och som i Finland redan på 1800-talet lett till uppkomsten av kvinnosaksföreningar som Finsk Kvinnosaksförening och Unionen Kvinnosaksförening i Finland, som bl.a. arbetade för kvinnors rätt till utbildning och arbete. Författaren Minna Canth och pedagogen Lucina Hagman är exempel på kvinnor som arbetade för kvinnosaken i offentligheten. Under 1800-talets slut fick de första kvinnorna redan studera vid universitetet, och yrken som t.ex. sjuksköterska och lärarinna öppnade sig för högreståndskvinnor. Också rösträtt blev under sent 1800-tal och tidigt 1900-tal en

kvinnosaksfråga, kändast är de brittiska s.k. suffragetterna, från ordet suffrage, som betyder rösträtt. Socialdemokratiska partiet i Finland hade år 1903 inkluderat kvinnosaken i sitt program.

Orsaken till att allmän och lika rösträtt för män och kvinnor som fyllt 24 år infördes i storfurstendömet Finland år 1906 kan ändå inte enbart sökas i arbetet för kvinnosaken. Nationella förändringsprocesser har ofta orsakssammanhang utanför den lokala ramen, så är fallet också här. Situationen i Ryssland är här som så ofta en viktig orsak. Rysslands förlust i rysk-japanska kriget 1905 och storstrejken i Ryssland, som också spred sig till storfurstendömet, förde Nikolaj II:s regim i ett trängt läge. Kejsaren drog som en konsekvens av detta i storfurstendömet tillbaka de förryskningsåtgärder som genomförts och tillät reformer i landet. Det var just detta kritiska politiska läge i Ryssland som gjorde att kejsaren godkände den parlamentsreform som lantdagen föreslog som inte bara innebar rösträtt för kvinnor, utan som handlade om att fyrståndslantdagen ersattes med en enkammarlantag vars ledamöter valdes med allmän och lika rösträtt. De borgerliga kretsarna gick med på att inkludera kvinnorna i reformen för att man tänkte att hela folket enat bäst skulle kunna driva igenom gemensamma målsättningar, men det uttrycktes också många röster mot kvinnors förmåga att delta i det offentliga livets och politikens beslutsfattande.

Rätten att rösta och ställa upp i lantdagsval gjorde kvinnorna på en principiell nivå till politiska medborgare på ett helt annat sätt än tidigare, och gav kvinnorna tillträde i den offentliga politiska diskussionen. I den första enkammarlantdagen valdes nitton kvinnor, främst från SDP, men också andra partier. Många kvinnliga politiker blev kända, som Tekla Hultin och Miina Sillanpää som var den första kvinnliga ministern. Kvinnorna fick och tog ofta i de politiska diskussionerna ansvar för sociala frågor, för arbetslagstiftning, nykterhetsfrågor, förbudslagen, barnomsorg m.m. Partierna blev tvungna att beakta frågor som man ansåg att särskilt kvinnor ansåg var viktiga, som till exempel nykterhetsfrågan. Någon fullständig jämlikhet mellan könen gav reformen ändå inte. Kvinnors rätt att uttala sig i offentligheten kunde ifrågasättas ännu länge efter detta, och kvinnornas tillträde till utbildning och arbetsliv på lika villkor med männen skedde inte ännu vid denna tid.